

1 Bevisbörda

1.1 Hur ser bevisbördereglererna ut?

Svensk rätt bygger på principerna om fri bevisföring och fri bevisprövning. Rätten ska efter noggrann prövning av allt som förekommit i målet avgöra vad som är bevisat. Det är rätten som avgör vilket värde som ska tillmätas beviset.

Vissa regler för bevisprövningen har dragits upp i rättspraxis, bl.a. gällande bevisbördans placering. En mycket förenklad huvudregel med många undantag är att den som påstår något också ska bevisa det. Om en part har haft lättare att säkra bevisning rörande en viss omständighet placeras bevisbördan ofta på honom eller henne. Att en part har haft svårt att lägga fram bevisning om ett visst förhållande kan också ges betydelse vid placeringen av bevisbördan. Om någon till exempel kräver betalning för en fordran ska han eller hon bevisa att det finns en fordran på motparten. Om motparten invänder att betalning redan skett är det han eller hon som har bevisbördan för att så är fallet. I mål om skadeståndsskyldighet är det normalt den som påstår att han eller hon har orsakats en skada som har bevisbördan. Det förekommer också att bevisbördan för en viss omständighet kastas om.

Om den bevisning som läggs fram inte är tillräckligt stark kan domstolen inte lägga den aktuella omständigheten till grund för sin prövning. Om det är fråga om att uppskatta värdet av en inträffad skada finns ett undantag som innebär att domstolen, om det inte går eller är mycket svårt att föra bevisning om skadans storlek, får uppskatta skadans värde till skäligt belopp.

1.2 Finns det undantag från bevisbördereglererna? Om ja, i vilka fall? Är det i sådana fall möjligt att komma med motbevisning?

Se svaret på fråga 1.1.

1.3 Hur övertygande måste bevisningen vara för att läggas till grund för en dom?

Vilka krav som ställs på bevisningens styrka varierar beroende på vilken typ av mål det är fråga om. I tvistemål är normalkravet att den omständighet det gäller ska vara styrkt. I vissa tvistemål kan ett lägre beviskrav gälla. Som exempel kan nämnas mål om konsumentförsäkringar där det anses tillräckligt att det framstår som mera antagligt att försäkringsfall har inträffat än att så inte är fallet.

2 Bevisupptagning

2.1 Måste en part begära att bevisning tas upp eller kan domstolen ibland ta initiativ till bevisupptagning?

Parterna har själva ansvaret för bevisningen. I indispositiva mål, dvs. mål som rör frågor som parterna inte kan träffa en förlikning om saken, finns en möjlighet för rätten att föra in bevisning i målet utan att det begärs av någon av parterna. I mål om vårdnad eller umgänge kan därför rätten besluta att utredningen ska kompletteras med ytterligare bevisning. I tvistemål där parterna kan träffa en förlikning om saken, s.k. dispositiva mål, kan rätten inte självständigt föra in ny bevisning i målet.

2.2 Vad händer om en parts begäran om bevisupptagning godkänns?

Bevisningen tas upp vid huvudförhandlingen.

2.3 I vilka fall får domstolen avslå en parts begäran om bevisupptagning?

Rätten kan avvisa bevisningen om det som parten vill bevisa är utan betydelse i målet. Samma sak gäller om bevisningen inte krävs eller om den uppenbart skulle bli utan verkan. Dessutom finns regler som innebär att skriftliga vittnesberättelser får återopas endast i undantagsfall.

2.4 Vilka olika bevismedel finns det?

I Sverige finns i princip fem olika grundformer av bevis (bevismedel). Dessa är

skriftlig bevisning

vittnesförhör

förhör med part

sakkunnigförhör

syn

2.5 Hur går vittnesförhör till? Skiljer de sig från förhör med sakkunniga? Vilka regler gäller för skriftlig bevisning och sakkunnigutlåtanden?

Ett vittne ska som huvudregel höras muntligen och omedelbart inför rätten. Skriftliga vittnesberättelser får inte återopas. Med rättens medgivande får dock vittnet använda sig av anteckningar till stöd för minnet. Den part som återoplat vittnet inleder förhöret (s.k. huvudförhör), om inte rätten bestämmer annat. Motparten får sedan tillfälle att höra vittnet (motförhör). Efter motförhöret kan den som återoplat vittnet och rätten ställa kompletterande frågor.

Vid sakkunnigbevisning är huvudregeln i stället att den sakkunnige ska avge ett skriftligt yttrande. Om det begärs av någon av parterna och det inte uppenbart saknar betydelse ska den sakkunnige även höras muntligen vid förhandlingen. Ett muntligt förhör ska också äga rum om det är nödvändigt att han eller hon hörs direkt inför rätten.

Ska målet avgöras efter en huvudförhandling – t.ex. för att vittnen ska höras – måste skriftlig bevisning och sakkunnigutlåtanden i princip läsas upp vid förhandlingen för att domstolen ska kunna ta hänsyn till materialet vid sitt avgörande. Rätten kan dock besluta att skriftliga bevis ska anses upptagna vid huvudförhandlingen utan att de behöver läsas upp vid förhandlingen.

2.6 Har vissa bevismedel större bevisvärde än andra?

Enligt svensk rätt gäller principen om fri bevisprövning. Den innebär bl.a. att det inte finns några fasta principer i lag rörande vilket bevisvärde olika bevis har. Domstolen avgör i stället efter en självständig bedömning av allt som har förekommit vad som kan anses bevisat i målet.

2.7 Är det obligatoriskt att använda ett visst bevismedel för att styrka en omständighet?

Principen om fri bevisprövning innebär att det saknas regler som anger att vissa omständigheter kräver vissa typer av bevis för att styrkas. Domstolen gör i stället en helhetsbedömning av omständigheterna i målet när den prövar vad som är bevisat.

2.8 Är vittnen enligt lag skyldiga att avge vittnesmål?

Enligt svensk rätt gäller allmän vittnesplikt. Det innebär att den som återopas som vittne som huvudregel är skyldig att vittna.

2.9 I vilka fall kan de vägra att vittna?

En person är inte skyldig att vittna i ett mål där en närstående är part. Ett vittne kan vägra att yttra sig över en viss omständighet om ett uttalande skulle innebära att vittnet därigenom tvingas avslöja att han eller hon begått en brottslig eller vanärande handling. Han eller hon får också under vissa förhållanden vägra yttra sig om yrkeshemligheter. För vissa yrkeskategorier, t.ex. hälso- och sjukvårdspersonal, uppställs vissa begränsningar i vittnesplikten.

2.10 Kan en person som vägrar att vittna straffas eller tvingas att avge vittnesmål?

Den som ska höras som vittne kallas till förhandlingen vid vite. Uteblir vittnet döms vitet ut om han eller hon inte har en giltig ursäkt för sin utevaro, t.ex. sjukdom. Uteblir vittnet kan domstolen också besluta om polishämtning. I sista hand har rätten möjlighet att häkta den som vägrar vittna eller utan giltigt skäl vägrar svara på frågor.

2.11 Finns det personer som inte får höras som vittnen?

Är den som åberopas som vittne under 15 år eller lider han eller hon av en psykisk störning, prövar rätten med hänsyn till omständigheterna, om han eller hon får höras som vittne. Se även avsnitt 2.9.

2.12 Vad är domstolens och parternas respektive roller vid vittnesförhör? När får ett vittne höras med tekniska hjälpmedel, till exempel videokonferens eller andra medier?

Ett vittnesförhör inleds normalt av den som åberopat vittnet (huvudförhör). Därefter har motparten möjlighet att ställa frågor (motförhör). Efter motförhöret kan den som åberopat vittnet och rätten ställa kompletterande frågor. Rätten ska avvisa frågor som uppenbart inte hör till saken eller som är förvirrande eller på annat sätt otillbörliga.

Parter, vittnen och andra som ska delta i ett sammanträde ska kunna delta på distans genom videokonferens om det inte är olämpligt. Huvudregeln är dock fortfarande att den som ska delta ska komma till domstolen.

Ett vittnesförhör kan ske per telefon om det är lämpligt med hänsyn bl.a. de kostnader det skulle innebära att vittnet i stället inställer sig i rättssalen och betydelsen av att vittnet hörs personligen vid förhandlingen.

3 Bevisvärdering

3.1 Om en part har skaffat fram bevisning på ett otillåtet sätt, hindrar det domstolen från att lägga den till grund för domen?

Principen om fri bevisprövning innebär att det endast för vissa sällsynta undantagsfall är förbjudet att använda vissa typer av bevis. Att bevisningen åtkommit på ett otillåtet sätt hindrar alltså i princip inte att beviset åberopas i rättegången. Däremot kan det ha betydelse vid bevisvärderingen på det sättet att bevisningen ges ett begränsat bevisvärde.

3.2 Kan en parts utsaga användas som bevisning?

En part kan inte vittna, men däremot höras under s.k. sanningsförsäkran. Parten har då ett straffansvar för riktigheten av de uppgifter som han eller hon lämnar.

4 Har medlemsstaten i enlighet med artikel 2.1 i förordningen om bevisupptagning angett andra myndigheter som är behöriga att ta upp bevis i samband med rättsliga förfaranden i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur enligt förordningen? Om så är fallet, i vilka förfaranden är de behöriga att ta upp bevis? Kan de endast begära bevisupptagning eller även bistå vid bevisupptagning på grundval av en begäran från en annan medlemsstat? Se även anmälan enligt artikel 2.1 i förordningen om bevisupptagning.

Nej, bevisupptagning verkställs endast av tingsrätt.

Senaste uppdatering: 16/11/2022

De nationella versionerna av sidan sköts av respektive kontaktpunkt. Översättningarna har gjorts av EU-kommissionen. Det är möjligt att översättningarna ännu inte tar hänsyn till eventuella ändringar som de nationella myndigheterna har gjort. Varken det europeiska rättsliga nätverket eller kommissionen påtar sig något som helst ansvar för information eller uppgifter som ingår eller åberopas i detta dokument. För de upphovsrättsliga regler som gäller för den medlemsstat som ansvarar för denna sida hänvisas till det rättsliga meddelandet.